

به نام خدا

ملاحظات پدافند غیرعامل در سامانه بانک اطلاعاتی (DBMS)

فهرست:

مقدمه ۳

فصل ۱ - تاریخچه ۴

فصل ۲ - کاربرد بانک اطلاعاتی و نقش آن در جامعه اطلاعاتی ۷

فصل ۳ - معماری بانک اطلاعاتی ۱۱

- طبقه‌بندی سامانه مدیریت پایگاه داده ۱۱
- مؤلفه‌های اساسی یک سامانه مدیریت پایگاه داده ۱۴
- امنیت در سامانه مدیریت پایگاه داده ۲۵

فصل ۴ - نیازها و ویژگی‌های بانک اطلاعاتی ۳۰

فصل ۵ - استانداردهای بانک اطلاعاتی ۳۵

فصل ۶ - ملاحظات پدافند غیر عامل ۳۷

مقدمه

از آنجائیکه امروزه وجود ابزارهای ذخیره سازی و بازیابی اطلاعات نظیر سامانه مدیریت پایگاه داده، در دسترسی کاربران به نیازهای اطلاعاتی شان ضروری است، مواردی همچون حفظ امنیت اطلاعات در سامانه های مدیریت پایگاه داده و قابل دسترس بودن سامانه های ملی برای کاربران از جمله موارد مرتبط با پدافند غیر عامل است.

سامانه مدیریت پایگاه داده^۱ به عنوان یکی از عناصر حیاتی در نظام اطلاعات الکترونیکی هر کشور محسوب می شود. همزمان با افزایش تمرکز سازمان ها و مجامع دولتی و غیر دولتی بر سامانه های مدیریت پایگاه داده، تهدیدات حوزه اطلاعات سازمانی بیش از پیش شده است. این مطلب تاکید بر این نکته خواهد بود که اطلاعات در هر سازمان به یک عنصر با ارزش و به نوعی به یکی از اساسی ترین دارایی های هر سازمان تبدیل شده است. با توجه به گسترش فناوری اطلاعات و تاکید بر کاهش آسیب پذیری در مقابل تهدیدات دشمن، می بایست در گام نخست اقدامات و ملاحظات را در جهت بررسی ملاحظات پدافند غیر عامل در طراحی سامانه مدیریت پایگاه داده انجام داد.

^۱ DataBase Management System

فصل ۱ - تاریخچه

در جدول ذیل به طور خلاصه مهمترین و ارزشمندترین پیشرفت‌ها در سامانه مدیریت پایگاه داده بیان شده است:

ردیف	تاریخ	عنوان / رخداد	سازمان اقدام کننده
۱	پیش از ۱۹۶۰ میلادی	اولین سامانه مدیریت پایگاه داده به نام IDS و بیان مدل شبکه‌ای	Charles Bachmann Honeywell
۲	۱۹۶۰ میلادی	سامانه مدیریت اطلاعات و مدل سلسله مراتبی داده	پروژه Apollo در IBM
۳	۱۹۶۵ میلادی	سامانه ذخیره داده یکپارچه و مدل داده شبکه‌ای	General Electric
۴	۱۹۷۱ میلادی	مدل CODASYL و استاندارد سازی بیشتر مدل شبکه‌ای	Data Base Task Group
۵	دهه ۱۹۷۰ میلادی	سامانه مدیریت پایگاه داده رابطه‌ای	Edgar Codd
۶	دهه ۱۹۷۰ میلادی	توسعه System R بر اساس تحقیقات Codd	IBM
۷	دهه ۱۹۷۰ میلادی	توسعه سامانه مدیریت پایگاه داده رابطه‌ای Ingres	دانشگاه Berkely

ردیف	تاریخ	عنوان/ رخداد	سازمان اقدام کننده
۸	دهه ۱۹۷۰ میلادی	توسعه زبان SEQUEL و توسعه زبان پرس وجوی ساخت یافته	IBM
۹	۱۹۷۶ میلادی	انتشار مدل موجودیت داده (ER)	Peter Chen
۱۰	۱۹۷۶ میلادی	انتشار اولین سامانه مدیریت پایگاه داده رابطه‌ای	Honeywell Information SYSTEM
۱۱	۱۹۷۹ میلادی	انتشار اولین نسخه تجاری سامانه مدیریت پایگاه داده	Oracle
۱۲	اواخر ۱۹۸۰ میلادی	بیان ایده پایگاه داده شیء گرا	-
۱۳	۱۹۸۵ میلادی	قانون ۱۳ Codd	Edgar Codd
۱۴	دهه ۱۹۹۰	بیان ایده سامانه مدیریت پایگاه داده شیء- رابطه‌ای	Micael Stonebraker Eugene Wang،
۱۵	دهه ۱۹۹۰	OLAP ائباره داده	-
۱۶	نیمه دوم دهه ۹۰	ظهور سامانه مدیریت پایگاه داده متن باز مانند PostgreSQL، MySQL و غیره	-

ردیف	تاریخ	عنوان / رخداد	سازمان اقدام کننده
۱۷	سال ۲۰۰۰ تاکنون	سامانه‌های مدیریت پایگاه داده خاص منظوره مانند GeoDatabase، bioDatabase	-
۱۸	سال ۲۰۰۰ تاکنون	بیان اهمیت و کاربردهای داده کاوی از اطلاعات موجود در پایگاه داده با هر مدل داده‌ای	-
۱۹	سال ۲۰۰۵ میلادی	بیان اهمیت امنیت در داده کاوی (Privacy preserving)	Srikant، Agrawal (۲۰۰۰)
۲۰	سال ۱۳۸۷ شمسی	ارائه ملاحظات پدافند غیر عامل در طراحی و مطالعه نمونه الگوی سامانه مدیریت پایگاه داده	سازمان پدافند غیر عامل ایران

فصل ۲ - کاربرد بانگ اطلاعاتی و نقش آن در جامعه اطلاعاتی

در این بخش به برخی از مهمترین کاربردهای نوین پایگاه داده اشاره می کنیم.

۲-۱- پایگاه داده چند رسانه‌ای:

امروزه با توجه به رشد روزافزون در زمینه ذخیره و بازیابی اطلاعات چندرسانه ای شامل صوت، عکس و فیلم و عدم کارایی سامانه‌های مدیریت بانگ اطلاعاتی معمول برای نگهداری و ویرایش این گونه داده‌ها، نیاز به استفاده از پایگاه داده چندرسانه‌ای امری اجتناب ناپذیر است.

۲-۲- پایگاه داده بلادرنگ:

پایگاه داده بلادرنگ یک سامانه پردازشی است که برای اداره بارهای کاری که وضعیت آن‌ها بطور پیوسته در حال تغییر می باشد، طراحی شده است.

۲-۳- پایگاه داده فضایی:

از این نوع پایگاه داده جهت نگهداری، ایجاد، پردازش و شبیه سازی اشیاء و اجسام در فضای چند بعدی استفاده می شود.

۲-۴- پایگاه داده زمانی:

بسیاری از کاربردهای پایگاه داده که در ذات خود زمانی هستند مانند سامانه‌های سوابق پزشکی، مدیریت اموال، سیستم‌های حمل و نقل و سیستم‌های مدیریت پروژه می‌توانند بر اساس پایگاه داده زمانی پیاده‌سازی شوند.

۲-۵- پایگاه داده سیار:

پیشرفت‌های اخیر در زمینه تکنولوژی بیسیم^۱ منجر به محاسبات سیار^۲ گردیده، که مبحث جدیدی در زمینه پردازش و انتقال داده است.

۲-۶- پایگاه داده XML:

پایگاه داده XML اجازه می‌دهد که داده‌های با فرمت XML ذخیره شوند. در این نوع پایگاه داده می‌توان داده‌ها را در معرض انواع عملیات مرتبط با داده قرار داد.

^۱ Wireless

^۲ Mobile Computing

۲-۷- پایگاه داده موازی:

سامانه پایگاه داده موازی یکی از سامانه‌هایی است که به دنبال بهبود کارآیی از طریق پیاده‌سازی موازی عملیات مختلف، مانند بارگذاری داده، ساختن شاخص‌ها و پرس‌وجوها است. سامانه‌های موازی سرعت پردازش و عملیات ورودی/خروجی را به وسیله استفاده از پردازنده‌ها و دیسک‌ها به صورت موازی بهبود می‌بخشند.

۲-۸- پایگاه داده توزیع شده:

همانطور که از نام آن مشخص است داده در این نوع پایگاه داده در سایت‌های مختلف نگهداری شده و هر سایت نوعاً توسط سامانه مدیریت پایگاه داده‌ای که می‌تواند مستقل از بقیه سایت‌ها اجرا شود، مدیریت می‌گردد.

۲-۹- پایگاه داده مقیم در حافظه:

در پایگاه داده مقیم در حافظه، داده در حافظه اصلی بار می‌شود نه حافظه جانبی (دیسک). بدلیل ناچیز بودن زمان دسترسی در حافظه و سریعتر بودن نسبت به انجام عملیات ورودی/خروجی بر روی دیسک‌ها، می‌تواند برای کاربردهای بلادرنگ مورد استفاده قرار گیرد.

۲-۱۰- پایگاه داده استنتاجی:

سامانه‌های پایگاه داده استنتاجی بر اساس قوانین^۱ و حقایق^۲ ذخیره شده در پایگاه داده خود می‌توانند استنتاج کنند. برای تعامل با پایگاه داده استنتاجی نیاز به یک زبان توصیفی داریم تا مشخص کند چه چیزی باید انجام شود. عموماً در این مورد از زبان Data log که توانایی مشخص کردن پرس و جوها و قوانین و حقایق در پایگاه داده استنتاجی را دارد، استفاده می‌شود.

۲-۱۱- پایگاه داده بیولوژیکی:

پایگاه داده بیولوژیکی مجموعه‌ای از اطلاعات جمع آوری شده از علوم طبیعی است. این مجموعه اطلاعات شامل حوزه‌های تحقیق ژنومی، پروتئینی، متابولیسم‌ها، و غیره است. این اطلاعات به طور کلی کارکردهای ژن‌ها، ساختار آن‌ها، تاثیرات آزمایشات مختلف و نتایج حاصل از آن‌ها و نیز شباهت‌های ترتیبی و ساختاری بیولوژیکی را در خود ذخیره می‌نمایند.

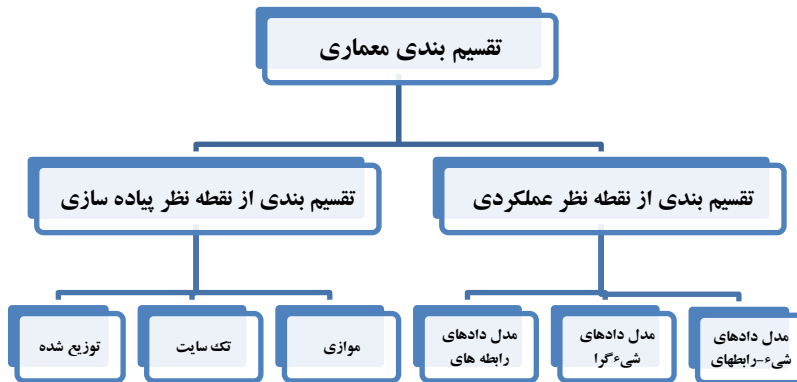
^۱ Rules

^۲ Facts

فصل ۳ - معماری بانگ اطلاعاتی

۳-۱- طبقه بندی سامانه مدیریت پایگاه داده:

ارائه یک معماری برای سامانه مدیریت پایگاه داده مبتنی بر نیاز است (خاص منظوره). نمی توان یک معماری واحد و همه منظوره برای پوشش همه نیازها ارائه کرد. هر سازمانی متناسب با نیازهای خود از یک معماری خاص استفاده می کند. به عنوان مثال معماری سامانه های مدیریت پایگاه داده در حوزه نظامی متفاوت از معماری آن در سامانه های مدیریت پایگاه داده کسب و کار است. با این حال سامانه های مدیریت پایگاه داده از دو منظر عملکرد^۱ و پیاده سازی^۲ قابل دسته بندی است.

^۱ Functionality

^۲ Implementation

شکل ۱. تقسیم بندی معماری از مناظر عملکردی و پیاده سازی

۳-۱-۱- سامانه‌های مدیریت پایگاه داده از منظر عملکرد:

بررسی معماری از منظر عملکرد مبتنی بر مدل داده ای است که سامانه بر اساس آن شکل گرفته است. متناسب با هر مدل داده، یکسری مؤلفه در سامانه وجود دارد که ممکن است در سامانه هایی با مدل های داده دیگر متفاوت باشد. امروزه تنها به سه مدل زیر توجه می شود:

❖ مدل داده رابطه ای^۱:

مبتنی بر مفهوم رابطه در نظریه مجموعه ها است. در این مدل تمامی موجودیت ها و روابط بین آن ها به شکل رابطه (جدول) نمایش داده می شود.

❖ مدل داده شیء گرا^۲:

این مدل به منظور تعامل با زبان های برنامه نویسی شیء گرا طراحی شده است. به طور کلی در زمانی که نیازهای تجاری در نرم افزار حکمفرماست، نیازمند کارایی بالایی هستیم و ساختار داده نیز ساختاری پیچیده است، این نوع مدل از کارآمدی بسیار بالایی برخوردار است.

^۱ Relational

^۲ Object Oriented

❖ مدل داده شیء- رابطه ای^۱:

این مدل به منظور رفع تمامی مشکلات مدل رابطه ای (عدم توانایی در تعریف نوع داده ای جدید و تعاملات کاربردی جدید) و شیء گرا (پیچیدگی بیش از حد SQL و عدم پیاده سازی یکسان) به کار گرفته شده است. این مدل، مفاهیم ساده موجود در مدل داده رابطه ای را با توانایی تعریف نوع داده جدید و متدهای شیء گرایی تلفیق می کند.

۳-۱-۲- سامانه های مدیریت پایگاه داده از منظر پیاده سازی:

از منظر پیاده سازی، سامانه های مدیریت پایگاه داده را می توان به سه دسته کلی زیر تقسیم کرد:

❖ پایگاه داده متمرکز یا تک سایت^۲:

در این نوع پیاده سازی، داده و سامانه مدیریت پایگاه داده تنها بر روی یک کامپیوتر قرار دارند، لذا تنها یک نسخه از پایگاه داده اجرا می شود.

^۱ Object Relational

^۲ Single-Site

❖ پایگاه داده نامتمرکز یا توزیع شده^۱:

داده در این نوع پایگاه داده، در سایت های مختلف نگهداری می شود و هر سایت به نوعی توسط سیستم مدیریت پایگاه داده ای که می تواند مستقل از بقیه سایت ها اجرا شود، مدیریت می گردد.

❖ پایگاه داده موازی^۲:

سامانه پایگاه داده موازی یکی از سامانه هایی است که به منظور افزایش کارآیی، از موازی سازی عملیات مختلف مانند بارگذاری داده، ساختن شاخص ها و پرس و جوها استفاده می کند.

۳-۲- مؤلفه های اساسی یک سامانه مدیریت پایگاه داده:

۳-۲-۱- مؤلفه های معماری از منظر نرم افزاری:

بر اساس تعریف سیستم مدیریت پایگاه داده و بر مبنای نگاه نرم افزاری، می توان سه رکن پایگاه داده، سیستم مدیریت پایگاه داده و ابزارهای تحلیل را مانند شکل ۲ به صورت سه لایه مجزا، کلان و مرتبط با یکدیگر بیان نمود.

^۱ Distributed

^۲ Parallel

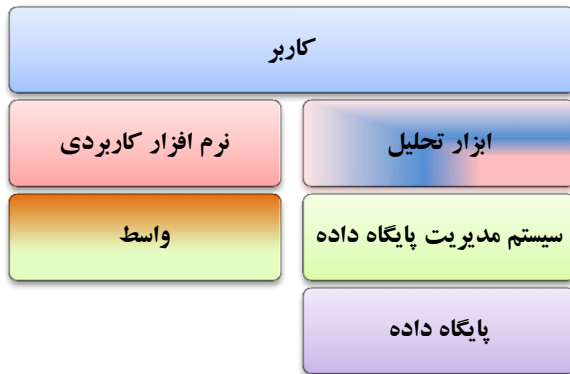
کاربران تنها از طریق لایه سیستم مدیریت پایگاه داده و ابزارهای تحلیل با پایگاه داده در ارتباط بوده و توانایی برقراری ارتباط مستقیم با آن را ندارند. البته بسیاری از متخصصین به این اصل معتقدند که کاربران می توانند از طریق برنامه های کاربردی توسعه یافته توسط مهندسين نرم افزار، با پایگاه داده ارتباط مستقیم برقرار کنند.

شکل ۲. جایگاه واسط نرم افزاری در مدل سه لایه نرم افزاری

اساس این گزارش بر این اصل استوار است که برقراری ارتباط میان برنامه کاربردی با پایگاه داده تنها از طریق یکسری واسط ارتباطی نرم افزاری مانند ODBC، JDBC و ADO (در بسیاری از منابع از آن به عنوان یک پروتکل ارتباطی یاد می شود، اما ما در نگاه کلان آن را واسط ارتباطی می نامیم) صورت می پذیرد که در درگاه های ورودی و خروجی مابین برنامه کاربردی و سیستم مدیریت پایگاه داده قرار دارد. در شکل ۳ جایگاه واسط نرم افزاری در مدل سه لایه نرم افزاری نشان داده شده است.

نکته قابل توجه در مورد ابزارهای تحلیل این است که ابزارهای تحلیل باید قابلیت تعامل با سیستم مدیریت پایگاه داده را داشته باشند. در مدل بالا، ابزارهای تحلیل همانند برنامه‌های کاربردی دیده شده و هیچ تقابلی با مدل بیان شده در شکل ۳ ندارند. همچنین کانال ارتباطی برای تبادل اطلاعات مابین سامانه مدیریت پایگاه داده و پایگاه داده نیز می‌بایست از طریق یک کانال امن صورت گیرد.

شکل ۳. سطوح انتزاعی سیستم مدیریت پایگاه داده

۳-۲-۲- مولفه های معماری از منظر نماهای مختلف داده

داده درون پایگاه داده نشان دهنده موجودیت های درون/میان سازمانی و روابط موجود میان آن ها است. به طور مثال دانشگاه دارای موجودیت هایی مانند کلاس، درس، استاد و غیره است. یک مدل داده ای^۱، مجموعه ای از ساختارهای توصیف داده سطح بالاست که بسیاری از جزئیات ذخیره سازی داده در سطح پایین را محو می کند. هر سیستم مدیریت پایگاه داده مبتنی بر یک مدل داده ای است. از جمله مدل های داده ای می توان به موارد زیر اشاره کرد:

- ❖ مدل سلسله مراتبی^۲
- ❖ مدل شبکه ای^۳
- ❖ مدل رابطه ای
- ❖ مدل شی گرا
- ❖ مدل شی-رابطه ای

در محصولاتی مانند IMS شرکت IBM، از مدل سلسله مراتبی پشتیبانی می شود. در محصولاتی مانند IDS و IDMS از مدل

^۱ Data Model

^۲ Hierarchical

^۳ Network Model

شبکه ای پشتیبانی می شود. در محصولاتمانند Oracle، DB^۲، Sybase، Teradata، Paradox MS SQL Server از مدل رابطه ای پشتیبانی می شود. در محصولاتمانند Object Store و Versant از مدل شیء گرا پشتیبانی می شود. در محصولاتمانند Oracle، Object Store، Informix Versant و محصولات IBM از مدل شیء-رابطه ای پشتیبانی می شود.

بنابر استاندارد ANSI/SPARC در یک سامانه مدیریت پایگاه داده، داده در سه سطح انتزاعی توصیف می شود. این سه سطح عبارتند از سطوح مفهومی، فیزیکی و خارجی.

همانطور که در شکل ۴ نشان داده شده است، شمای مفهومی^۱ یا منطقی^۲ به توصیف داده های ذخیره شده در قالب مدل داده سیستم مدیریت پایگاه داده می پردازد. شمای فیزیکی^۳ یا داخلی، مشخص کننده جزئیات فیزیکی بیشتری است. شمای خارجی^۴ نیز عموماً بر حسب مدل داده ای توصیف می شود با این تفاوت که این شمای^۵ متناسب با نیاز گروهی خاص، سفارشی و پیکربندی شده است.

^۱ Conceptual schema

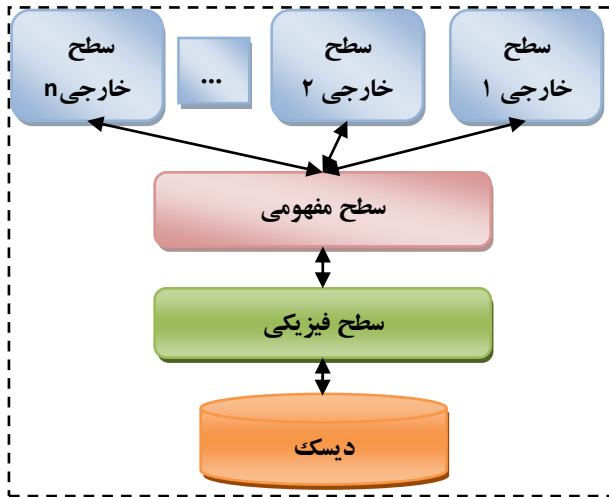
^۲ Logical schema

^۳ Physical schema

^۴ External schema

^۵ به توصیفی از داده توسط یک مدل داده در اصطلاح شمای^۵ گفته می شود.

هر سامانه مدیریت پایگاه داده دارای یک شمای فیزیکی، یک شمای مفهومی و تعداد بیشماری شمای خارجی می باشد.

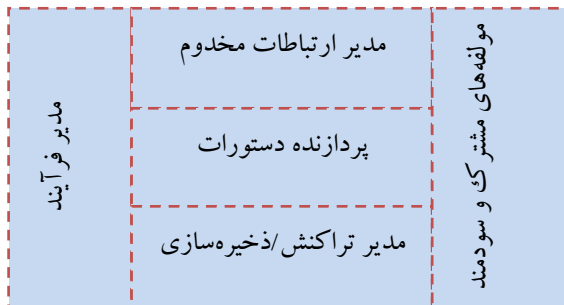
شکل ۴. سطوح انتزاعی سیستم مدیریت پایگاه داده

۳-۲-۳- مؤلفه های معماری از منظر کارکردها و مؤلفه های درونی

در منابع متعدد، سامانه مدیریت پایگاه داده را با سه جزء اصلی آن یعنی مدیریت تراکنش/ذخیره سازی، پردازنده پرس و جو و منبع ذخیره سازی می شناسند. هر کدام از این سه مؤلفه خود دارای زیرمؤلفه های دیگری است.

با توجه به شکل ۵، سامانه مدیریت پایگاه داده از پنج مؤلفه اصلی تشکیل شده است. این مؤلفه‌ها عبارتند از:

- ❖ مدیر ارتباطات مخدوم^۱
- ❖ مدیر فرایند^۲
- ❖ پردازنده دستورات^۳
- ❖ مدیر تراکنش / ذخیره سازی^۴
- ❖ مدیر مؤلفه های مشترک و برنامه های سودمند^۵

شکل ۵. نمای سطح کلان معماری مؤلفه‌ای

^۱ Client Communication Manager

^۲ Process Manager

^۳ Statement Processor

^۴ Transaction/Storage Manager

^۵ Shared component & utility tools

به منظور تعامل با سامانه مدیریت پایگاه داده، اولین کار برقراری ارتباط از جانب یک واسط ارتباطی است. این واسط ارتباطی می بایست ابتدا به مدیر ارتباطات مخدوم متصل گردد. یکی از روش های امن سازی، استفاده از پروتکل های امن جهت برقراری ارتباط با مدیر ارتباطات مخدوم است. بسیاری از سامانه های مدیریت پایگاه داده با حملات عدم دسترس پذیری^۱ مواجه می شوند که می بایست با استفاده از معیارهایی، این حملات کشف و از آن جلوگیری شود.

پس از دریافت دستور و عبور از مدیر ارتباطات مخدوم، یک ریسمان^۲ از جانب سامانه مدیریت پایگاه داده به آن اختصاص داده می شود؛ این کار توسط مدیر فرایند صورت می گیرد. یکی از مهمترین وظایف این بخش کنترل ورود^۳ است. کنترل ورود، عملیات نظارت و کنترل درخواست ها و تعداد ارتباطات مجاز را مدیریت می کند.

پس از انجام این کار، دستور توسط پردازنده دستورات قابل اجرا است. در این بخش ابتدا کنترل می شود که آیا کاربر مجاز به انجام

^۱ DoS

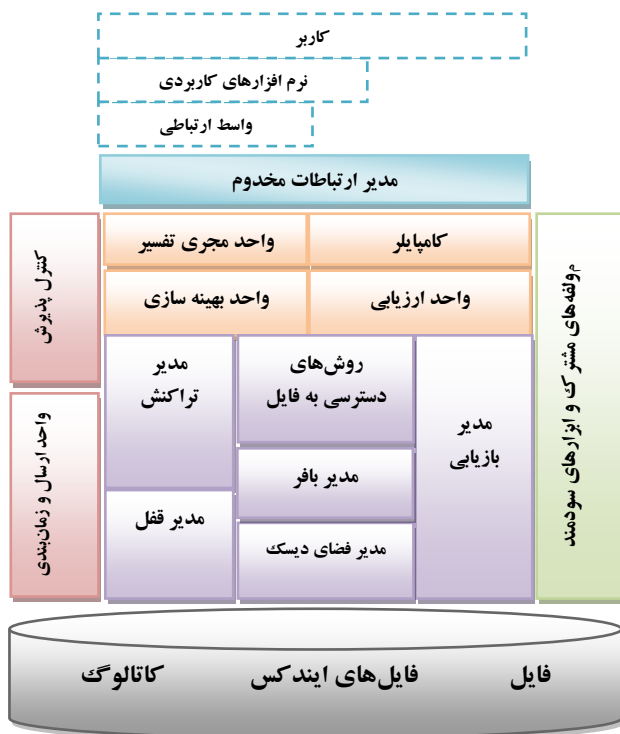
^۲ Thread

^۳ Admission Control

این دستورات هست یا خیر. سپس دستورات کامپایل شده و به یک تفسیر اجرا^۱ تبدیل می شود. این تفسیر خود نیازمند بهینه سازی است. این تفسیر بهینه شده^۲ توسط بخشی به نام واحد اجرای تفسیر، اجرا می گردد. تفسیر بدست آمده نیازمند چند واکنشی داده از پایگاه داده است. این کار توسط مدیر تراکنش/ذخیره سازی که مدیریت تمامی دسترسی ها به داده و دستکاری آن را بر عهده دارد، انجام می گیرد.

^۱ Execution explanation

^۲ Optimized

شکل ۶. زیر مؤلفه ها در معماری یک سیستم مدیریت پایگاه داده

یک مدیر بافر^۱ در این بخش وجود دارد که در مورد زمان و نحوه مبادله داده ها میان دیسک و حافظه تصمیم گیری می کند. دو بخش مهم دیگر این مؤلفه مدیر قفل^۲ که وظیفه مدیریت دستورات

^۱ Buffer manager

^۲ Lock Manager

همروند و مدیر ثبت وقایع^۱ که اطمینان از پایداری^۲ تراکنش ها را بر عهده دارند.

۳-۲-۴- سایر مؤلفه‌ها:

در بسیاری از سامانه‌های مدیریت پایگاه داده علاوه بر مؤلفه‌های توضیح داده شده، ابزارهای سودمند دیگری وجود دارد که باعث افزایش قابلیت های هر سامانه مدیریت پایگاه داده می گردد. برخی از این مؤلفه ها در ادامه به صورت مختصر مورد بررسی قرار گرفته است.

❖ سرویس های انعکاس^۳:

برخی مواقع، کپی کردن پایگاه داده در سرتاسر یک شبکه و بروز رسانی متوالی آن ها بسیار مفید است. این سرویس به منظور فراهم کردن کارکردهای عملی از سامانه مدیریت سامانه پایگاه داده توزیع شده در محیط های جغرافیایی پراکنده به کار می رود.

❖ مدیر کاتالوگ^۱:

^۱ Log manager

^۲ Durability

^۳ Replication Services

کار این مؤلفه، نگهداری اطلاعات فراداده^۱ است. بسیاری از سامانه‌های تجاری امروزی با روش‌های مختلف مانند کنترل دسترسی، از دسترسی نابجای کاربران به اطلاعات کاتالوگ آن جلوگیری می‌کنند.

❖ مؤلفه تخصیص حافظه^۲:

سامانه مدیریت پایگاه داده به منظور انجام بسیاری از کارهای دیگر خود نیازمند تخصیص حافظه است. مکانیزم تخصیص حافظه پایگاه داده تجاری مبتنی بر مفهوم^۳ است. حافظه‌ای از این دسته، بیانگر ساختمان داده‌ای در حافظه است که لیستی از حافظه‌های مجازی متوالی را در خود نگهداری می‌کند. به این حافظه مجازی متوالی در اصطلاح مخزن حافظه^۴ اطلاق می‌شود.

❖ زیر سامانه مدیریت دیسک^۵:

^۱ Catalog manager

^۲ فراداده، اطلاعات کنترلی و مدیریتی در مورد داده اصلی را شامل می‌شود.

^۳ Memory Allocator

^۴ Context-Based

^۵ Memory Pool

^۶ Disk Management Subsystems

وظیفه زیر سامانه مدیریت دیسک تعامل با انواع دیسک هاست. سامانه های مدیریت پایگاه داده ترجیح می دهند که یا به صورت مستقیم با دستورات ورودی/خروجی با دیسک تعامل برقرار کنند یا از سیستم فایل خود استفاده نمایند. بسیاری از سامانه های مدیریت پایگاه داده به منظور ایمن نمودن خود در مقابل افشای اطلاعات از روش های رمزنگاری استفاده می کنند.

۳-۳- امنیت در سامانه مدیریت پایگاه داده:

امروزه سازمان ها بیش از پیش وابسته به اطلاعاتی هستند که افراد، منابع و امور سازمان را مدیریت می کنند. بنابراین تخلف در امنیت اطلاعات ممکن است کل سیستم را به خطر اندازد. همه روزه با توجه به تلاش محققان در مورد ساخت یک سیستم کامپیوتری امن، گزارشاتی مبنی بر انواع روش های نفوذ و سوء استفاده از سیستم، در منابع متعدد منتشر می گردد.

امنیت پایگاه داده یعنی محافظت از تلاش های تبهکارانه برای سرقت^۱، تغییر^۲ و یا تخریب^۳ داده های پایگاه داده.

^۱ Disclosure

^۲ Alternation

^۳ Destruction

امنیت^۱ از جمله مفاهیمی است که باید در تمام لایه های یک سیستم کامپیوتری اعم از سخت افزار، شبکه، سیستم عامل، بانک اطلاعات و... لحاظ شود. تأمین امنیت هر سازمان به صورت خاص^۲ انجام می شود.

۳-۳-۱- اهداف امنیت:

هنگام صحبت از یک پایگاه داده امن معمولاً سه هدف در رابطه با آن طرح می شود:

الف- محرمانگی^۳: محرمانگی به معنای عدم دسترسی و مشاهده کاربران غیر مجاز به اطلاعات تعریف می شود. به عنوان مثال یک فرد نباید اجازه مشاهده اطلاعات سایر افراد را داشته باشد.

ب- جامعیت^۴: کاربران مجاز می توانند فقط داده های مجاز را بصورت مجاز تغییر دهند. به عنوان مثال دانشجویان می توانند نمرات خود را ببینند اما اجازه تغییر آن را ندارند. جامعیت به صورت جلوگیری از تغییر، حذف و یا دخالت ناخواسته و نادرست در اطلاعات نیز تعریف می شود.

^۱ Security

^۲ Ad-hoc

^۳ Confidentiality

^۴ Integrity

ج- دسترس پذیری^۱: عملکرد سیستم نباید به صورت ناخواسته، حتی لحظه ای قطع شود. به عنوان مثال استاد درسی که اجازه تغییر نمرات را دارد همواره باید بتواند این عمل را انجام دهد.

برای رسیدن به سه هدف فوق باید سیاست‌های امنیتی واضح و مشخصی تدوین شود. به عبارت دیگر باید به طور کامل و صریح روشن شود که چه بخش یا بخش‌هایی از داده‌ها باید محافظت شوند و چه کاربرانی اجازه دسترسی به چه قسمت‌هایی از داده‌ها را دارند.

۳-۳-۲- گام‌های اساسی در تأمین امنیت پایگاه داده:

برای برقراری امنیت در سامانه پایگاه داده، ابتدا با کمک مکانیزم‌های تصدیق هویت کاربر^۲ مثل کلمه عبور^۳ اطمینان حاصل می‌کنیم که کاربر وارد شده به سیستم یک کاربر مجاز است. البته این امکان نیز وجود دارد که کاربری غیرمجاز بتواند به نحوی مجوز ورود را به دست آورد (مثلاً از کلمه عبور یک کاربر مجاز استفاده کند). از این جهت، تهدیدات امنیتی یک سامانه پایگاه داده را به دو دسته داخلی و خارجی تقسیم بندی می‌کنیم.

^۱ Availability

^۲ Authentication

^۳ Password

در مرحله بعد که مطمئن هستیم کاربری که وارد سیستم شده اجازه ورود داشته است، با مکانیزم های کنترل دسترسی (مجوز دهی به کاربر)، فقط مجوزهای دسترسی به داده هایی مشخص را به او تخصیص می دهیم.

اما این کاربر مجاز ممکن است روی همان داده های مجاز خود نیز تغییرات غیر مجاز انجام دهد (مثل انتساب مقداری منفی برای سن یک فرد). مقابله با چنین تهدیداتی به تضمین جامعیت سیستم بر می گردد که با قرار دادن قیود جامعیت و استفاده از مکانیزمهایی همچون Assertion^۱، Trigger^۲ و... از داده های بانگ اطلاعات مراقبت می شود.

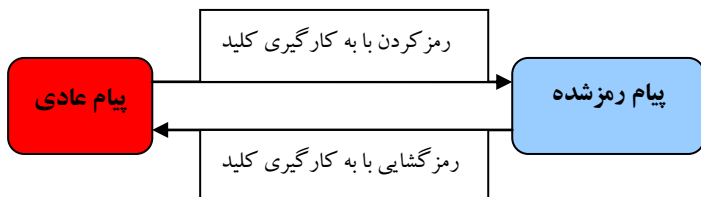
۳-۳-۳- رمزنگاری و تاثیر آن در امنیت سامانه مدیریت پایگاه داده:
در سامانه مدیریت پایگاه داده از رمزنگاری به عنوان آخرین خط دفاعی نام برده می شود. رمزنگاری در حقیقت پوشاندن یک پیام عادی با استفاده از قواعد و قوانین ریاضی است. امروزه مفاهیم پیشرفته ریاضی در رمزنگاری نقشی مهم دارند. برای رمز کردن یک پیام عادی^۳ نیاز به یک کلید داریم که بتوانیم بر اساس آن و الگوریتم رمزنگاری متن عادی خود را به صورت پیام رمز شده

^۱ تایید ادعا

^۲ تصدیق

^۳ Plain Text

در آوریم. مراحل کار رمز شدن یک متن عادی در شکل ۷ نشان داده شده است.

شکل ۷. نحوه عملکرد رمزنگاری با استفاده از کلیدها

برخی از اهداف که می توان با استفاده از رمزنگاری در سامانه مدیریت پایگاه داده به آنها رسید در زیر آمده است.

- ❖ تصدیق هویت کاربر و ارتباط امن
- ❖ امنیت سامانه و شبکه
- ❖ کنترل دسترسی
- ❖ جلوگیری از استنتاج
- ❖ نگهداری جامعیت و پوشیدگی
- ❖ محافظت از داده های خصوصی در مقابل دسترسی های کاربران غیر مجاز در کنترل دسترسی سلسله مراتبی

فصل ۴ - نیازها و ویژگی‌های بانک اطلاعاتی

سامانه مدیریت پایگاه داده^۱ به عنوان یکی از پیچیده‌ترین سامانه‌های نرم‌افزاری در قیاس با سایر سامانه‌های نرم‌افزاری دیگر از قبیل کامپایلر، سیستم عامل و... است. مهمترین موارد قابل طرح در طراحی یک سامانه مدیریت پایگاه داده عبارتند از:

- ۱) سامانه مدیریت پایگاه داده، زبان پایگاه داده و غیره نباید هیچ یک از قوانین پایه ای ریاضیات را نقض کنند (همانگونه که در مدل رابطه‌ای در مورد مجموعه‌ها رعایت می‌شود).
- ۲) نمایش داده‌ها و شیوه دسترسی به داده‌ها باید از دید کاربر پنهان باشد. بجز قابلیت‌های محدودی که به DBA^۲ ارائه می‌شود، پس از ایجاد ساختارهای داده‌ای، مسئولیت نگهداری، به‌روز درآوردن، حذف و... برعهده سامانه مدیریت پایگاه داده است و نه کاربر یا DBA.
- ۳) مرزهای دقیق سامانه مدیریت پایگاه داده باید در دو زمینه جداسازی دقیق انجام دهد:

^۱ Data Base Management System (DBMS)

^۲ Data Base Administrator

الف) کاربردها و قابلیت‌های مربوط به کارایی (مثلاً شاخص‌ها)
 ب) قابلیت‌های منطقی و معنایی^۱ (مثلاً کلید^۲ و یکتا بودن آن)
 به طور کلی کاربر نباید درگیر مورد اول شود. مثلاً اگر DBA
 شاخص^۳ را حذف کند نباید در منطق آن خدشه‌ای وارد شود.

۴) ممانعت از قفل کردن طولانی مدت غیرمجاز
 ممکن است گاهی داده کاربر برای مدت زمان بسیار طولانی قفل
 شود که به منظور پرهیز از این رویداد DBA می‌تواند برای آنها
 فرصت^۴ تعیین کند.

۵) مسائل تعامدی^۵ در طراحی سامانه مدیریت پایگاه داده
 هر گونه به کارگیری یک قابلیت در کنار قابلیت دیگر در طراحی
 سامانه مدیریت پایگاه داده باید دلایل شفاف، غیراحساسی، منطقی و
 قابل دفاع داشته باشد.

۶) شاخص‌های مبتنی بر دامنه

^۱ Semantic & Logic

^۲ Key

^۳ Index

^۴ Timeout

^۵ Orthogonal

برای سامانه مدیریت پایگاه داده سفارشی و وابسته به نرم افزار، امکان ایجاد و حذف شاخص‌های مبتنی بر دامنه به کاربران مجاز ارائه می‌شود که می‌تواند در سامانه مدیریت پایگاه داده مبتنی بر سخت افزار خاص نیز منجر به افزایش کارایی گردد.

۷) آمارهای پایگاه داده

نحوه به روز شدن اطلاعات آماری پایگاه داده که توسط واحدهای مختلف از جمله در بهینه سازی پرس و جو استفاده می‌شود و تصمیم در مورد اینکه توسط چه کاربری، با چه تناوبی و... انجام گردند و نیز نحوه به کار گیری آنها.

۸) ممانعت اتوماتیک در برابر عملکرد نادرست^۱

در صورت وقوع شرایطی که در آن برخی از تراکنش‌ها ساقط^۲ شوند، سامانه مدیریت پایگاه داده باید دقت کند که این ساقط شدن، اثر مخرب روی پایگاه داده به جای نگذارد.

۹) ترمیم اتوماتیک در صورت عملکرد نادرست

۱۰) امکان ایجاد انواع داده جدید بر اساس انواع داده توکار سامانه

۱۱) سادگی

^۱ Malfunction

^۲ Fail

- ۱۲) دسترسی‌ها به پایگاه‌داده از طریق زبان‌های پایگاه‌داده
- ۱۳) امکان تعریف توابع^۱
- ۱۴) اجرای اتوماتیک دستورات بدون توقف یا شکست
مواردی از این قبیل که ناشی از عواملی نظیر کمبود حافظه یا
تعداد زیاد پارامترها و... است.
- ۱۵) بایگانی^۲ اطلاعات به طور خودکار و دوره‌ای
- ۱۶) پرهیز از عملگرهای پرهزینه و جایگزینی آنها با عملگرهای
مؤثرتر
- ۱۷) مسئولیت سامانه مدیریت پایگاه‌داده در قبال رمزگذاری و
رمزگشایی داده‌ها
- ۱۸) چند زبانی بودن (ارتباط دو جانبه بین سامانه مدیریت
پایگاه‌داده و زبانهای برنامه‌نویسی)

^۱ Function

^۲ Archive

فصل ۵ - استانداردهای بانگ اطلاعاتی

با توجه به عدم وجود استاندارد رسمی خاص در زمینه طراحی و ارزیابی سامانه مدیریت پایگاه داده، سعی شده است به استانداردهایی که لزوماً خاص سامانه های مدیریت پایگاه داده نیست ولی به نوعی با آن مرتبط است، در جدول ذیل اشاره گردد.

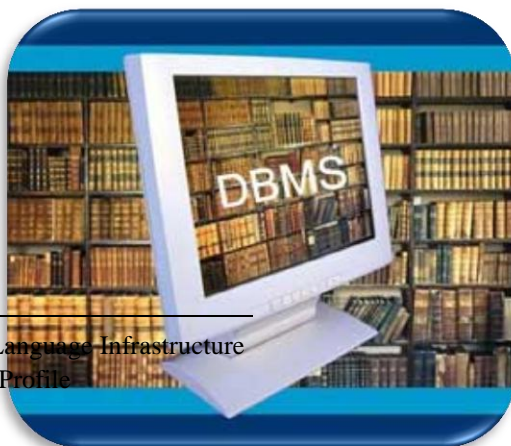
نام استاندارد	طراحی	پایه سازی	ارزیابی	امنیتی	کشور/سازمان ارائه کننده	توضیحات
FIPS	✓	✓	✓		آمریکا / NIST ^۱	مرتبط با درون نگاری ماژول های رمزنگاری در سیستم های کامپیوتری و مخابراتی است
ISO/IEC ۱۵۴۰۸ (CC) ^۲	✓	✓	✓		ISO	

^۱ National Institute of Standards and Technology

^۲ Common Criteria

نام استاندارد	طراحی	پیاده سازی	ارزیابی	امنی	کشور/سازمان ارائه کننده	توضیحات
ITSEC	✓	✓	✓		فرانسه آلمان هلند انگلستان	بوسیله استاندارد <i>common</i> <i>criteria</i> جایگزین شد
TCSEC	✓	✓	✓		آمریکا / وزارت دفاع	بوسیله استاندارد <i>common</i> <i>criteria</i> جایگزین شد
Ansi/x۳/ Sparc		✓	✓	✓		مدلی سه لایه ای قابل استفاده در طراحی DBMS
ODMG	✓		✓	✓	Object Data Management Group	استاندارد مربوط به پایگاه داده های شی و نگاشت های مرتبط شی - رابطه ای
SQL: ۲۰۰۳	✓		✓	✓	ANSI ISO	یک استاندارد برای زبان پرس و جوی ساخت یافته (استاندارد SQL: ۲۰۰۶ نیز توسط ISO تدوین گردیده که ویژگی اصلی آن پشتیبانی جامع و کاملتر از XML می باشد)
JDBC	✓		✓	✓	SUN Microsystems	استاندارد ارتباطی با پایگاه داده

نام استاندارد	طراحی پیاده سازی	ارزیابی	امنیتی	کشور/سازمان ارائه کننده	توضیحات
ODBC	✓	✓	✓	ISOMicrosoft SQL Access Group X/Open Group Simba Technology	استاندارد ارتباطی با پایگاه داده
XQuery	✓	✓	✓	W3C	استفاده از پرس و جوهای XML
'CLI	✓	✓	✓	Microsoft ISO/IEC ۲۳۲۷۱ ECMA - ۳۳۵	استانداردی برای زیربنای زبان معمول
DBMS PP ^۲	✓	✓	✓	Oracle	نمایه محافظتی برای مشخص کردن نیازمندی‌های سامانه‌های مدیریت پایگاه داده در سازمان

^۱ Common Language Infrastructure

^۲ Protection Profile

فصل ۶ - ملاحظات پدافند غیر عامل

ملاحظات پدافند غیر عامل که باید در این حوزه رعایت شوند به اختصار در ذیل آورده شده است:

❖ به دلیل عدم توانایی سامانه مدیریت پایگاه داده رابطه ای در تأمین نیاز کاربردهای جدید همچون چندرسانه ای و بلادرنگ و ناتوانی آن در تعریف انواع داده جدید از جانب کاربر، همچنین عدم وجود استاندارد واحد در سامانه های مدیریت پایگاه داده شیء - گرا و پیچیدگی زبان انحصاری SQL آن، بسیاری از رویکردهای مطالعاتی و تجاری امروز مبتنی بر سامانه مدیریت پایگاه داده شیء - رابطه ای است. بدین منظور، ساخت سامانه مدیریت پایگاه داده مبتنی بر مدل داده ای شیء رابطه ای الزامی است.

❖ از آنجا که توزیع و تکرار داده ها در سایت های مختلف منجر به افزایش دسترس پذیری و قابلیت اطمینان سامانه مدیریت پایگاه داده می شود، لذا سامانه مدیریت پایگاه داده ملی باید به صورت نامتمرکز یا توزیع شده پیاده سازی شود.

❖ کانال ارتباطی مابین سامانه مدیریت پایگاه داده و خود پایگاه داده می بایست از طریق کانال ارتباطی امن صورت گیرد. مکانیزم امن سازی مناسب همچون رمز گذاری در این بستر ضروری است.

می بایست مکانیزم هایی مبنی بر رمز گذاری در فرستنده و گیرنده از جانب سامانه مدیریت پایگاه داده تعبیه شود.

❖ استفاده از یک واسط ارتباطی ایمن به منظور تعامل با سامانه مدیریت پایگاه داده ضروری بوده و این سامانه می بایست به صورت بومی طراحی و پیاده سازی شود.

❖ مدیر ارتباطات مختم می بایست از مکانیزم های کشف حملات عدم دسترس پذیری استفاده نماید.

❖ سیستم فایل مورد استفاده سامانه مدیریت پایگاه داده ملی لازم است سیستم فایل تعبیه شده ملی باشد.

❖ به منظور جلوگیری از دسترسی هر کاربر عادی به کاتالوگ سامانه مدیریت پایگاه داده که بخش حیاتی هر سامانه است، می بایست مکانیزمی مانند کنترل دسترسی، تمامی تعاملات کاربران با آن را کنترل کند. در بسیاری از سامانه ها ثبت وقایع در مورد تعاملات کاری کاربران و کاتالوگ بکار گرفته می شود تا در مواقع اضطراری سامانه به وسیله آن به حالت معمول باز گردد.

❖ به منظور حفظ امنیت بیشتر در سامانه مدیریت پایگاه داده، می توان زیر سامانه مدیریت دیسک را به یک الگوریتم رمزنگاری مجهز نمود. این روش روند کشف اطلاعات توسط اشخاص/سامانه های دیگر را غیر ممکن یا حداقل بسیار کند می کند.

❖ به منظور افزایش قابلیت اطمینان سامانه مدیریت پایگاه داده، پایداری و دسترس پذیری آن از سرویس های انعکاس استفاده می شود. در میان روش های انعکاس، روش مبتنی بر ثبت وقایع نسبت به سایر روش ها کارآمدتر است.

❖ در مکانیزم تهیه نسخه پشتیبان بهتر است که داده ایمن گردد. داده ایمن می تواند توسط عملیات رمز گذاری یا استفاده از امضای دیجیتالی حاصل شود.

❖ مدیریت امنیت سامانه مدیریت پایگاه داده ملی لازم است به صورت نامتمرکز (توزیع شده) باشد.

❖ بررسی دقیق درخواست های ورودی به سامانه مدیریت پایگاه داده برای جلوگیری از تهدیداتی نظیر SQL Injection لازم است.

❖ سامانه مدیریت پایگاه داده ملی بهتر است تحت سیستم عامل های مختلف (اعم از ۳۲ بیتی و ۶۴ بیتی) قابل به کار گیری باشد.

❖ بهتر است سامانه مدیریت پایگاه داده دارای امکانات کافی جهت پردازش و جستجو در انواع داده از جمله متن باشد.

❖ زبان پیاده سازی سامانه مدیریت پایگاه داده ملی بهتر است یک زبان توسعه یافته ملی باشد.

- ❖ بهتر است سامانه مدیریت پایگاه داده ملی مبتنی بر سیستم عامل توسعه یافته ملی باشد.
- ❖ از آنجا که واسط پایگاه داده، به عنوان یک backdoor، ضریب امنیتی را پایین می آورد، پیشنهاد می شود از واسط پایگاه داده ملی استفاده شود.
- ❖ در انتخاب یک سامانه برای ایجاد یک بستر انتخاب صحیح نوع لیسانس بسیار حیاتی است.
- ❖ مکانیزم تصدیق هویت کاربر بهتر است استفاده از نام کاربری / رمز عبور باشد.